

Одељење за новинарство и комуникологију је на својој седници формирало Комисију за преглед и оцену докторске дисертације: **ПОЛИТИЧКЕ КОАЛИЦИЈЕ У СРБИЈИ ОД 1990. ДО 2009. ГОДИНЕ** , кандидата мр Зорана Радоњића.

Комисија у саставу: проф. др Владимир Гоати, проф. др Зоран Славујевић и проф. др Зоран Стојиљковић, као предложени ментор, након оствареног увида у текст докторске дисертације, узајамних консултација и разговора са кандидатом који су резултирали делимичним сажимањима полазне верзије тезе , подноси следећи

ИЗВЕШТАЈ

1. ОСНОВНИ ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ И ДИСЕРТАЦИЈИ

1.1 РАДНА БИОГРАФИЈА

Радоњић Благоја Зоран рођен је 29. маја 1980. године у Кладову. Основну школу и гимназију завршио је у Кладову. Основне студије на Факултету политичких наука Универзитета у Београду отпочео је 1999. године на политиколошком смеру, а дипломирао је 2004. године. Школске 2005/06 уписао се на магистарске последипломске студије на смеру за политичку социологију на Факултету политичких наука. Магистарски рад *Анализа савезних председничких и парламентарних и локалних избора у Србији и СР Југославији одржаних 24. септембра 2000. године* одбранио је 2008. године и стекао звање магистра политичких наука. 2009. године уписао се на основне академске студије на Правном факултету Универзитета у Београду, где је дипломирао у мају 2014. године. Школске 2014/2015 године уписао се на мастер академске студије на Правном факултету на Јавноправном модулу. Мастер рад *Опструкција у парламентарном животу Србије од 1990. године до данас* одбранио је у октобру 2015. године и стекао звање мастер правника из уже уставноправне научне области.

Од 2007. године стажирао је, а од 2009. године запослен у Народној скупштини Републике Србије, на месту саветника при Кабинету председника Народне скупштине.

Коаутор је монографије *Две деценије вишестраначја у Републици Србији - Устави, избори и носиоци власти 1990-2010.* (заједно са Верицом Михајловић) коју је објавио „Службени гласник“ 2011. године.

Објавио је стручне радове:

„Модернизација Србије у 19. веку као претеча глобализације“, *Српска слободарска мисао*, бр. 4/2009, (стр. 311-344)

„Политичке коалиције у Србији од 1990. до данас“, *Српска слободарска мисао*, бр 4/2010 (стр. 3-26).

Као члан радних група, учествовао је у изради неколико анализа и студија за интерне потребе Народне скупштине.

1.2. Дисертација

Дисертација **ПОЛИТИЧКЕ КОАЛИЦИЈЕ У СРБИЈИ ОД 1990. ДО 2009. ГОДИНЕ**, садржи на укупно 378 страна текста, 363 стране основног текста и преглед литературе са наведеном 91 монографијом или зборником радова и веома детаљним прегледом штампе, статистичких података, службених докумената и гласила, стенографских белешки, као и избором од 5 ауторизованих интервјуа са учесницима коалиционих договора.

Структурно, теза је подељена на Увод, два хронолошка дата тематска поглавља и закључна разматрања.

2. Предмет и циљ дисертације

Предмет истраживања чини сложен и вишедимензионалан феномен политичких, пре свега изборних коалиција, његових кључних фаза, процеса и актера. Колега Радољић се у тези посебно фокусирао на четири ужа проблемска комплекса.

Први, чини сам процес настајања и функционисања коалиција.

Други, анализа чинилаца који воде стварању коалиција попут утицаја правила изборног система, карактера односа на партијској сцени, програмске и идеолошке блискости странака, као и деловања ширег економског, социјалног и политичког контекста.

Трећу димензију чини сама сложена динамика, унутаркоалиционих односа, односно анализа састава, узајамних условљавања, карактера и стабилности коалиција.

Најзад, четврти конститутивни елемент чине сами ефекти коалиционог удруживања, односно њихово нестајање или трансформисање и настајање нових политичких ентитета.

Прецизније, временско и просторно димензионирање ситуира теоријско-аналитичку матрицу анализе коалиција на простор Србије, у периоду 1990-2009. година. Посебно је значајно што је у раду дат и осврт на ранију праксу коалиционог удруживања странака у парламентарном животу српске и југословенске монархије крајем 19. и у првој половини 20. века.

Непосредни предмет рада чини, пре свега анализа коалиција на националном, али и на (кон)федералном (до 2006. године), као и на субнационалном, локалном и регионалном нивоу.

Имајући у виду чињеницу да су у нашој политичкој теорији коалиције предмет тек парцијалних теоријских увида унутар анализа партијског или изборног система, или пак монографских, претежно емпиријских приступа, амбиција аутора је била да постојеће приступе развије и формулише једну целовиту и синтетичку теоријско-аналитичку матрицу, као основу за једну критичку теорију коалиционог удруживања.

Нову и у значајној мери оригиналну идеју чини намера да се на богатом емпиријском материјалу укрсте и повежу социолошка, институционална и просторно-позициона парадигма, односно знања из области интересног и политичког организовања и груписања, политичког комуницирања, изборних система и процеса са приступима и моделима развијеним у теоријама игара и рационалног избора.

3. Основне хипотезе

Кључна, генерална хипотеза колеге Радоњића је да је коалиционо удруживање политичких странака у Србији од 1990-2009. године главно обележје динамике партијског и политичког живота земље.

Коалиције су стваране услед постојања великог броја странака и фрагментиране, нестабилне и у великом мери поларизоване партијске сцене. У том контексту, коалиционо

удруживање представља неминовност за ефикасно остваривање страначких циљева како у периоду пре избора, тако и у постизборном периоду формирања власти. Истовремено, питање учествовања или неучествовања у коалицијама један је од главних фактора бројних раскола унутар странака. Поред воље грађана и изборних резултата и опредељења страначких руководстава, на састав и стабилност коалиција у знатној мери утицали су и „вето-играчи“ – кључни међународни фактори и домаће интересне групе и лобији.

Поред основне, у докторској тези су постављене и аргументацијски и емпиријски провераване и четири посебне хипотезе:

1. Период 1990-2000. година обележен је, са једне стране, доминантним настојањима опозиције да стварањем широких, тактичких коалиција изнуди промену режима. На другој страни, владавине коалиције формирају се под доминантиним утицајем странке (СПС) која има доминантну позицију и усмерава рад власти.
2. Савезни ниво власти карактерисале су коалиције странака које су већ вршиле кључну власт на нивоу република чланица. Основни, блокирајући моменат у погледу састава и структуре коалиција чине развијени конфедерални елементи у политичком сиситему.
3. Након 2000. године, (пред)изборне коалиције се у све већој мери формирају на основу програмске и идеолошке блискости коалиционих партнера. Процес формирања власти, међутим, у знатној мери и даље карактерише настојање странака да заузму доминантну, стожерну позицију у власти, потискујући потенцијалне ривале што не ретко води формирању „атипичних“ – мањинских или коалиција са значајним програмским разликама.
4. Страначке коалиције на локалном нивоу одликују се значајно већим степеном и ширином страначке интеракције од оних формираних на националном нивоу. Истовремено, стварање локалних коалиција често предсвља увод и својеврсни тест за преконпоновање коалиција на вишим нивоима власти.

4. Садржај и структура дисертације

Дисертацију чине увод, два тематска поглавља и закључна разматрања.

„Уводна разматрања“ чине четири уже проблемске целине. Након уводног одређења теоријско-методолошких основа истраживања у првој глави, друга глава („Појам и класификације политичких коалиција“) бавила се досадашњим покушајима дефиниција и типологија коалиција, критичким погледом на њих, као и покушајем кандидата да понуди сопствено одређење и типологију појма коалиција као основе дисертације.

Зоран Радоњић посебно плаузибилним сматра покушаје да се на основу бинарних елемената класификација формирају сложеније типологије коалиционих удруживања. Тако, рецимо, Ендру Хејвуд у свом делу „Политика“ поделио је коалиције на изборне коалиције (споразуми о ненападању чији је циљ постизање што је могуће веће репрезентације), парламентарне коалиције (договори две или више партија за подршку одређеном закону или програму), коалиционе владе (споразуме две или више партија који укључују расподелу министарских ресора) и тзв. велике коалиције (или „влада националног спаса“ у које улазе све значајне партије у временима националних криза). (Пред)изборне коалиције Зона Голдер је пак поделила на: заједничке кандидатуре (карактеристичне за земље са већинским изборним системима), заједничке листе (за пропорционалне изборне системе), инструкције гласачима за деобу гласова (код мешовитих изборних система, где бирачи имају по два гласа, а партије дају инструкције како би се остварили бољи резултати, без расипања гласова), инструкције за трансфер гласова (међусобна подршка партијским кандидатима) и јавни договор за будућу заједничку владавину.

У трећој глави („Теоријске поставке о коалицијама“) кандидат је развио приказ различитих теоријских и емпиријских приступа истраживању, укључив и теореме о стабилности влада.

Посебно значајним сматрамо Радоњићев осврт на питање распада коалиција. Наиме, за разлику од процеса настајања коалиција, феномен њиховог нестајања био је знатно мање у центру пажње политиколошког научног истраживања. Нестанак коалиције за собом повлачи мању или већу промену у односима између коалиционих партнера, а у политичком животу нарочито ако се ради о коалицији странака које врше власт. Као последица нестанка коалиције може се десити да политички актери који су је чинили поново на себе враћају свој пуни политички субјективитет, док су у пракси нешто ређи случајеви да актери одлуче да свој коалициони савез подигну на виши ниво, било тако

што ће се спојити у једну нову политичку целину, или тако што ће један од актера своју посебност потпуно утопити у организацију другог актера. Ова друга група случајева је карактерисала политички нестабилна друштва атомизованог парламентаризма.

Фактори који утичу на нестанак коалиција су бројни. Дobar покушај њихове класификације извео је Ерик Дамагард. Он разлоге за нестанак (уништење - termination) коалиција дели у две велике групе. Техничка уништења су она до којих долази услед разлога који су изван контроле играча коалиционе игре, лидера различитих партија. Насупрот томе, у дискрециона уништења улазе она која настају услед разлога који се налазе под контролом коалиционих играча. У прву групу разлога за нестанак коалиције убрајају се редовни избори или смрт неког од носилаца политичке функције. Друга група обухвата знатно шири скуп фактора, од превремених избора, преко добровољно распуштања коалиције или пораза владе у неком значајном питању, до унутарпартијских и међустраничких сукоба (који настају због конфликта око персоналних решења или политичких питања). Емпиријским проучавањем разлога распада коалиционих кабинета у западноевропским земљама, Дамагард је дошао до налаза да претежу дискрециони над техничким разлозима (61,7% према 38,3%), а да су најчешћи редовни или ванредни избори или сукоб странака око политике. Ако се ови дискрециони разлози осматре заједно, може се, по Радоњићу закључити да је њима заједничко да се коалиција распада онда када у неком од актера дође до процене да коалиционо удруживање и међусобна интеракција са другим субјектима доводи до мање користи него што је она која би се могла остварити самосталним деловањем, или, на другој страни, када се објективно или субјективно процени да је корист зарад које се улази у коалицију већ остварена. Ова процена је од великог значаја за успешно руковођење неком партијом чланицом коалиције.

Напоследку, међу писцима се и даље ломе копља и око питања оцене коалиција. Док једни сматрају да се кроз коалиције шире међупартијске интеракције и тиме кроз компромисе постиже стабилност у политици, други критикују коалиције као средство којим се избегава одговорност, а кроз компромисе одступа од изворних политичких ставова за које су се бирачи определили на изборима. Које год становиште да се прихвати, не може се пренебрегнути чињеница да су коалиције постале неизоставан део политичког живота у готово свим земљама на свету и да као такве завређују све веће проучавање.

На крају овог поглавља дисертације, у четвртој глави („Коалиције у политичком животу Србије и Југославије у 19. и првој половини 20. века“) дат је карактер прегледа коалиционог удруживања странака у периодима парламентаризма у Србији у 19. и 20. веку, као непоходна краћа историјска ретроспектива феномена коалиција у ранијим периодима вишестраначја.

Поглавље „Политичке коалиције у периоду од 1990. до 2000. године“. Излагање у овом поглављу је дато хронолошки, обухватајући период од обнове вишестраначја, па до пред септембарске изборе 2000. године, као најважнијег изборног прелома, односно прве смене власти. Састоји се из шест посебних целина – глава које се везују за моменат избора као најважнијег догађаја и опредељујуће детерминанте за феномен коалиције („Политичке коалиције у периоду за време и након избора (одређене) године“). За све одржане изборе се у оквиру јединствене теоријско-аналитичке матрице анализирају нормативно-институционални и шири социјални контекст, изборни програми и кампање, као и (пред)изборне коалиције и њихови резултати и процес формирања власти и судбина постизборних коалиција. Првих пет глава обрађује изборе који су били одржани 1990, 1992, 1993, 1996. и 1997. године, а у шестој се даје осврт на карактеристике коалиционог удруживања у овом периоду.

Друго поглавље („Политичке коалиције у периоду од 2000. до 2009. године“) по истој методолошкој матрици анализира изборе и изборне коалиције у периоду од септембарских и децембарских избора 2000. године, до 2009. године, односно у периоду убрзања процеса транзиције и политичких и друштвених реформи, ширећи, у значајној мери простор анализе и на субнационално изборно удруживање и релацију коалиција склопљених на локалном и националном нивоу. И овај део има пет глава које се односе за изборе 2000, 2003, 2004, 2007. и 2008. године, као и посебан ретроспективни део. Најзад, у четвртом поглављу, закључним разматрањима, дати су синтетички осврт на добијене налазе и критичка анализа понуђеног теоријско-хипотетичког оквира.

Посебно вредним и занимљивим сматрамо Радоњићеву анализу преговарачког процеса након резултатски крајње неизвесних избора који су омогућавали склапање различитих, чак крајње супротних коалиционих састава у којима би се на крају у владама нашли партнери за које се то на почетку процеса није могло ни претпоставити. Најбољи пример у том погледу представља Радоњићева минуциозна анализа тока и

ефеката преговора о саставу владе након избора одржаних 2008.године, фокусирана на анализу понашања „најбоље политичке удаваче“ СПС и њеног лидера Ивице Дачића. Радољић констатује, рецимо, да у створеном таквом односу политичких снага у парламенту, од одлучујућег значаја постало је питање за кога ће се одредити коалиција СПС-ПУПС-ЈС. У периоду изборне кампање, иако је ова коалиција била једина од пет великих листа која своју кампању није првенствено градила на доминантним питањима односа према Европској унији и косовском проблему, из програмске оријентације и структуре бирачког тела коалиције је било јасно да је по свом политичком положају била ближа радикалима и народњацима, него коалицији око демократа. И током саме кампање, од њеног почетка, па до самог краја, председник СПС Ивица Дачић је слао недвосмислене поруке ко су прихватљиви коалициони партнери за странке са ове листе: „СПС није спреман на било какав договор у коме учествују Ненад Чанак или Вук Драшковић. Та коалиција са ДС је апсолутно искључена. Политичка математика говори да ће парламентарна већина бити тамо где заједно буду коалиције које предводе СПС и ДСС. Нема већине без те две коалиције...Новински написи о споразуму СПС-а, ДС-а и ЛДП-а су научна фантастика, јер СПС никада не може бити у коалицији са странкама које воде антидржавну и антинационалну политику.“ У складу са оваквим међустраничким односима, већ у изборној ноћи Дачић је најавио да ће о формирању нове владе најпре разговарати са представницима ДСС. Први преговори између коалиција ДСС-НС и СПС-ПУПС-ЈС отпочели су два дана након завршетка избора и резултирали су првим начелним договором око пет програмских принципа око којих би се формирала нова влада: очување Косова и Метохије у оквиру Србије и очување Републике Српске на основу Дејтонског споразума; снажан економски и равномерни регионални развој Србије (кроз велике инвестиције у инфраструктуру); остваривање социјалне правде (кроз подизање просечне пензије на ниво од 70% просечне плате, измене и допуне закона о здравственом осигурању и раду и омогућавање бесплатног образовања); да Србија као целовита држава са Косовом и Метохијом настави европске интеграције и хармонизацију националног законодавства са законодавством ЕУ и одлучна борба против свих видова корупције и криминала и доследно спровођење закона и норми правне државе.

Међутим, даље од ових пет принципа се није одмакло, а испоставило се да коалиција СПС-ПУПС-ЈС заправо није ни желела да води праве и искрене преговоре са радикалима

и народњацима, без обзира на то што су ове странке начелно биле спремне да прихвате захтеве коалиције око социјалиста. Већ 19. маја Ивица Дачић је открио да никакав сигуран договор заправо и није постигнут, а истовремено је наговештавао потпуну промену ставова своје партије у односу на оне заступане у изборној кампањи: „СПС се налази пред компликованим политичким тренутком. Национално и државно нам је ближи блок са којим разговарамо. Идеолошки, када се говори о чланству у Социјалистичкој интернационали и формирању владе левице, прихватљивија нам је Демократска странка...СПС је против тога да се поништи Споразум о стабилизацији и придруживању.“ Као непосредан повод за формалну блокаду и прекид даљих преговора искоришћена је бескомпромисна намера ДСС да се у парламенту поништи већ потписани Споразум о стабилизацији и придруживању, а као главни заступници прекида преговора појавили су се лидери две мање партије унутар коалиције.

Пошто ДСС није одустао од својих намера везаних за Споразум о стабилизацији и придруживању, средином јуна „преговори“ ових странака су се згаснули сами од себе (уз оптужбе из ДСС и СРС према несуђеним коалиционим савезницима „да су изневерили вољу својих бирача“), а коалиција око СПС се прво потајно, а затим и јавно окренула преговарању са коалицијом ЗЕС: „Представници ДС су у преговорима о формирању владе били знатно конкретнији и нудили већи број министарских места и других функција и били упорни да се влада формира, а разлику од тога, у разговорима које је лично водио Ивица Дачић, Војислав Коштуница је испољио резерве да са нама прави владу...Наша коалиција је након избора добила понуде од обе стране за формирање владе и преговори су били вођени и са једнима и са другима. За нас у ПУПС је коалиција са блоком око ДС постала прихватљивија, јер су они били спремни да испуне наше захтеве за повећањем пензија, али то само по себи није пресудно утицало да се цела коалиција СПС-ПУПС-ЈС приклони таквој одлуци да се формира Влада, јер су невезано од нас на такво становиште стали и у друге две странке, након пропасти преговора са СРС и ДСС.“ Представници две стране брзо су постигли договор, који је подразумевао да коалиција СПС-ПУПС-ЈС добије места председника Народне скупштине, два потпредседника владе, од којих би један имао овлашћења заменика премијера, министре у ресорима унутрашњих послова, просвете, инфраструктуре, енергетике, као и руководећа места у јавним предузећима, а заснивао се

на истим принципима који су претходно били утврђени у преговорима социјалиста, народњака и радикала.

У закључним разматрањима кандидат на референтан начин уочава и износи 15 посебних и један генерални закључак чиме у значајном мери проширује постављени полазни хипотетички оквир и доприноси типологизацији и класификацији коалицијске праксе и уједно ствара претпоставке за креирање развијеније теорије коалиције.

1. Првим закључком колега Радољић констатује доминантан коалицијски приступ и стратегију странака уочавајући да је од 12 политичких партија, које су оствариле макар минимални континуитет и успешност у политичком деловању током две деценије обновљеног вишестраначја, њих десет у више од половине наврата покушавало да се домогне парламентарног статуса у оквиру неке од изборних коалиција.

2. При томе, од занемарљивог броја коалиционих кандидата који су били изабрани на првим вишестраначким изборима за оба нивоа власти, тај број је веома брзо скочио на једну петину, да би већ у другој половини деведесетих број посланика који су били изабрани на предлог коалиција већ премашио половину од укупног броја чланова парламентарних тела, а у неким случајевима избора је прелазило и свих две трећине.

3. Индикативно је да је процентуално највиши удео посланика изабраних са коалиционих листа у саставима парламената био изабран у време „изборних прелома“ (2000. и 2008. године), што нас упућује да закључимо да је коалиција као вид изборног наступа нарочито добијао на значају у моментима највећих политичких антагонизама и оштрих поларизација у бирачком телу.

4. Посредно учешће и утицај различитих невладиних организација и синдиката на коалиције били су знатно интензивнији од директних изборног наступа и исказивали су се кроз различите облике помоћи и подршке појединим коалиционим изборним листама, нарочито у периодима изласка на изборе и изборних кампања (врхунац је свакако био у кампањи ДОС за септембарске савезне изборе 2000. године)

5. Може се извући и закључак да су српске коалиције генерално биле прилично нестабилне. Свега неколико коалиционих веза успело је да потраје релативно дужи временски период, односно да остане на окупу дуже од седам година (трећине посматраног времена): ДС и ГСС су успоставили сарадњу преко Коалиције „Заједно“ 1996. године која је потрајала готово читаву деценију, односно до издвајања ЛДП из

демократа и усвајања новог Устава почетком 2006. године, а коалиција СПС и ЈУЛ настала је 1994. године а ове странке су у коалицији изашле у три изборна надметања до 2000. Године. Народњачки савез ДСС-НС је такође егзистирао седам година, од формирања републичке владе 2004. године, па све до друге половине 2010. године.

6. За разлику од периода деведесетих, током двехиљадитих у сва три изборна циклуса за Народну скупштину начело програмске блискости странака приликом формирања коалиција почело да је игра значајнију улогу. Већ на изборима 2003. године уочљиво је било коалиционо груписање странака према политичким породицама (десни центар око ДСС, странке либералне оријентације око ДС), да би се то наставило и у следећа два изборна циклуса у посматраном периоду. Но, са изборима 2012. године наставиће се пракса, интересног и тактичког повезивања коалиционих партнера.

7. Преговарачки коалициони процеси су трајали релативно дуги временски период, јер гледано од момента одржавања избора до дана формирања нове владе ни у једном случају није протекло мање од месец дана, а поступци су се неретко развлачили и на неколико месеци. Рекорд у овом погледу држе преговори за формирање нове владе након избора 1997. године, који су потрајали преко шест месеци.

8. Наредни важан узрок за дуго трајање преговарања био је промена политичких субјеката који су учествовали у преговарању. Наиме у већини послеизборних периода (након избора 1997, 2003, 2008, а делом и 1994. и 2007. године) забележено је да је у преговарима долазило до промене учесника, односно поједини политички субјекти би напуштали преговоре, док би други „ускакали“ на њихово место, па би коначно формирана владавинска коалиција неретко веома по своме саставу одступала у односу на почетна очекивања шире јавности.

9. У процесима формирања републичких влада уочава се да је већина њих била формирана на принципу минималне већине. Од девет коалиционих влада које су биле формиране у периоду након 1992. године, њих пет је било изгласавано и одржавало се на власти већином која ни у једном случају није прелазила седам посланика од најмањег Уставом захтеваног броја за избор, а неретко је била још и нижа.

10. У посматраном периоду само у једном случају код коалиционих влада премијера није дала она партија која била најјача по броју освојених мандата у Народној скупштини. Ради се о случају друге владе Војислава Коштунице 2007. године, и то након

најдужих и најдраматичнијих преговора о постизању владајуће већине, што значи да је приликом преговарања овај положај од стране партија био перцепиран као политички најутицајнији и најдрагоценији. Сличан случај се касније јавио након избора 2012. и избора Ивице Дачића, лидера треће по снази политичке формације за премијера што само говори о „уцењивачком“ преговарачком капацитету актера од чијег опредељења зависи ко ће од ва кључна актера успети да успостави власт.

11. Са друге стране, ако су веће странке биле принуђене да мањим уступају процентуално већи број места у владама зарад њиховог формирања, оне су и саме, у два наврата, успеле да капитализују своју политичку снагу на начин да су повећале своју процентуалну заступљеност у влади у односу на парламентарну снагу. Тиме су своју релативну већину мандата унутар владајуће већине претворили у апсолутну већину чланова Владе. Такви су били случајеви у првој влади Војислава Коштунице, где је ДСС своју релативну већину мандата (53 од 109 – 48,62%) преточио у већину броја чланова те владе (10 од 19). По истом принципу демократе су у другој Коштуничиној влади наспрам посланичког учешћа од 49% у владајућој већини добили 52% „удела“ у влади.

12. На другој страни, ретки су примери да су појединци који би ушли у владу као нестраначке личности на крају из ње и изашли као такви. Наиме, код већине индентификација са неком од странака владајуће коалиције брзо би надвладала покушаје да се очува лично партијско чистунство, па би се ове личности на неким следећим изборима појављивале на листама оних странака које су их претходно и предложиле за чланове владе.

13. У дводеценијском периоду од девет формираних коалиционих влада на републичком нивоу свега две су успеле да потрају пун мандатни период од четири године (и једна од шест влада на савезном нивоу), док су на другој страни две коалиционе владе потрајале тек нешто више од годину дана, а још две владе и краће од једне године.

14. Код субнационалних избора, односно избора на нивоу општина и градова било је карактеристично да су многе јединице локалних самоуправа служиле као „пробни балони“ за поједине коалиције које су се касније формирале на националном нивоу .

15. Стога се може се извући обједињени закључак да су у посматраном периоду готово све мање странке успеваале да своје учешће у извршној власти добро „наплате“

преузимањем вишег процента политичког плена у односу на своју реалну снагу, али би на наредним изборима трпеле и виши проценат губитка гласова у односу на веће странке.

16. Коначна оцена феномена политичких коалиција ни у ком случају не може бити искључиво једнозначна. На једној страни, коалицијама је постигнута већа заступљеност политичких странака у парламенту и извршној власти, што је допринело широј политичкој репрезентацији у овим телима и потреби за већим степеном договарања и укључивања странака у политичке процесе кроз постизање компромиса. Међутим, на другој страни, коалиције су у Србији показале и своје негативне стране, које су се нарочито огледале кроз често преношење нестабилних међупартијских коалиционих односа на функционисање политичког система и стварале кризу и блокаду у функционисању парламента и извршне власти. Истовремено на тај начин дошло је и до замагљивања политичке одговорности странака и њиховог одрицања од сопствених програма и обећања даваних у различитим интервалима пре избора.

5. Методе примењене у истраживању

У изради докторске дисертације кандидат мр Зоран Радоњић је користио следеће методе, методске поступке и технике истраживања.

1. Методу студије случаја у анализи конкретних облика коалиционог удруживања (настанак и трајање коалиција, састав, односи и динамика, резултати и последице);
2. Хипотетичко-дедуктивне методе за формирање типологије коалиција и утврђивање правилности и одређених закономерности;
3. Компаративне методе, као помоћне методе за утврђивање и компарацију појединих сегмената и фаза коалиционог удруживања;
4. Статистичке методе, пре свега за обраду изборних резултата и њихову анализу пре свега на бројним случајевима коалиција на локаним нивоима власти;
5. Анализу садржаја: научних радова - политичких докумената (страначких докумената, коалиционих уговора, стенографских белешки са скупштинских заседања...) статистичких публикација и билтена - мемоарске грађе појединих актера политичког живота;
6. Интервју са представницима кључних актера партијско-политичке сцене који нсу уједно

и учесници и познаваоци праксе преговарања и склапања коалиционих договора и споразума.

6. Очекивани резултати и научни допринос

Израдом докторске дисертације кандидат је настојао да открије основне трендове и закономерности у процесту склапања, трајања и дисолуције политичких коалиција у Србији и да, њиховим поређењем са компаративним налазима и теоријском баштином, развије дескрипцију и елементе типологизације и класификације склапања коалиција и формирања (и трајања) влада.

До тог, захтевног, научног резултата и доприноса Зоран Радоњић је настојао да дође претходним остварењем:

- научне дескрипције и синтезе релевантних ранијих научних сазнања и емпиријских података и налаза до којих је дошао сопственим истраживањем;
- израдом, предмету истраживање примерене, типологизације појава и њеном потврдом и (успешним) настојањем развоја научне класификације и објашњења коалиција у Србији, у периоду 1990 – 2009. година.

7. ЗАКЉУЧАК

Полазећи од поднетог, у тексту докторске дисертације развијеног, кохерентног теоријско – методолошког и хипотетичког оквира рада, као и аргументативно доказаних и потврђених планираних научних циљева и доприноса дисертације, имајући посебно у виду и ширину увида у предметну материју и адекватну структуру рада, као и релевантност наведене селективне литературе, Комисија једногласно констатује да се ради о квалитетној и релевантној докторској дисертацији.

Доносећи ову оцену Комисија је имала у виду и значај и актуелност одабране теме – њену теоријску и, посебно, практичну валидност за транзициони, постконфликтни простор Србије и кључни процес институционализације партијског система и консолидовања демократије и изградње демократског изборног процеса , односно реализовани релевантан и кохерентан проблемски и садржајни, тематски оквир и њима примерен предложени

методолошки инструментариј. Посебно истичемо чињеницу да је кандидат мр Зоран Радоњић, на основу свог богатог професионалног искуства, остварио веома завидан увид у постојећу литературу и изворе емпиријских података , и да је на тој основи адекватно одредио циљеве и домет свога истраживања. Посебно истичемо логички прецизно изведену структуру рада у којој, сагласно моделу левка, општим теоријским деловима, следи хронолошки уређена анализа релевантне коалиционе изборне и постизборне праксе, на равни републичких и савезних избора.

Комисија на основу свих датих аргумената утврђује коначну оцену да презентирана кохерентна методологија, понуђена аргументација и њој примерена структура рада, као и прегледан, јасан и концизан стил којим се служи колега Радоњић пружају довољне гаранције да се ради о значајном и оригиналном и самосталном доприносу развоју, код нас још недовољно типолошки и класификацијски занемарене области развоја теорије и праксе коалиција и коалиционих стратегија, и предлаже Већу да, након истека рока за увид јавности, одобри јавну одбрану тезе **ПОЛИТИЧКЕ КОАЛИЦИЈЕ У СРБИЈИ ОД 1990. ДО 2009. ГОДИНЕ** , кандидата мр Зорана Радоњића.

Београд, 17. 11. 2015.

Комисија

1. Проф.др Владимир Гоати
2. Проф.др Зоран Славујевић
3. Проф.др Зоран Стојиљковић